

VLADIMIR VLADIMIROVIČ NABOKOV rođen je u Sankt Peterburgu, 23. aprila 1899, kao najstariji od četvero dece u uglednoj aristokratskoj porodici. Deda mu je bio ministar pravde za vreme vladavine Aleksandra II, a otac, takođe ugledni političar, novinar i pravnik, bio je ubijen u Berlinu u atentatu 1922, štiteći svog političkog protivnika. Majka potiče iz bogate buržoaske porodice. Svi zajedno prebegli su u Nemačku 1919, posle Boljševičke revolucije. Nabokov je studirao francuski i rusku književnost na Triniti koledžu u Kembridžu (1919–1923), a potom je živio u Berlinu (1923–1937) i Parizu (1937–1940), gde je počeo da piše, uglavnom na ruskom, pod pseudonimom Sirin. Godine 1940. seli se u SAD, gde je započeo svoju književnu karijeru kao romanopisac, kritičar, pesnik i prevodilac. Takođe, radio je i kao profesor književnosti na univerzitetima Velsli, Stenford, Kornel i Harvard. Posle velikog uspeha s romanom *Lolita*, prekinuo je profesorsku karijeru i u potpunosti se posvetio pisanju. Godine 1961. preselio se u Švajcarsku (Montre), gde je i umro 1977. Nabokov je danas priznat kao jedan od najznačajnijih proznih pisaca XX veka i kao veliki stilista, koji je besprekorno vladao engleskim i ruskim jezikom.

Biblioteka
XX vek

Urednik izdanja
Aleksandar Šurbatović

Naslov originala
Vladimir Nabokov
THE REAL LIFE OF SEBASTIAN KNIGHT

Copyright © 1941, Vladimir Nabokov
All rights reserved
Copyright © ovog izdanja *Dereta*, 2020

VLADIMIR NABOKOV

STVARNI ŽIVOT
SEBASTIJANA
NAJTA

Prevod sa engleskog
Ljubomir M. Radović

Beograd
2021
DERETA

Sebastijan Najt se rodio trideset prvog decembra 1899. godine u bivšoj prestonici moje otadžbine. Jedna stara ruska gospođa, koja me je iz nekog razloga molila da ne otkrivam njeno ime, slučajno mi je u Parizu pokazala dnevnik koji je nekada vodila. Tako jednolične behu te godine (očigledno) da je sakupljanje dnevnih detalja (što je uvek loš način samoočuvanja) jedva premašivalo kratak opis vremena: a zanimljivo je u tom pogledu primetiti da se lični dnevnici suverena – bez obzira na to kakve nevolje saletale njihova carstva – uglavnom bave istom temom. Pošto je sreća to što jeste tek kada se ne sili, ovde mi se ponudilo nešto do čega možda nikad ne bih došao da je bilo predmet mog traganja. Stoga mogu da izjavim da je jutro kada se Sebastijan rodio bilo prijatno i bez vetra, s temperaturom od dvanaest stepeni (Reomirovih) ispod nule... To je sve, međutim, što je dobra gospođa našla za vredno da zapiše. Kad bolje razmislim, ne vidim nikakvu potrebu da pristanem na njenu anonimnost. To da će ikad pročitati ovu knjigu izgleda besmisleno neverovatno. Njeno ime je bilo i jeste Olga Olegovna Orlova – jajolika aliteracija koju bi bilo šteta ne pomenuti.

Njeno suvo nabranje ne može neupućenom čitaocu da prenese ushićenja koja podrazumeva zimski dan kako ga ona opisuje u Sankt Peterburgu; čista raskoš neba bez

oblaka oslikanog ne da zagreje telo, već samo da ugodu oku; odsjaj tragova saonica na utabanom snegu širokih ulica sa žutomrkim prelivom po sredini, koji potiče od obilne konjske balege; grozdovi balona svetlih boja koje drži prodavac s pregačom oko pasa; blaga krivina kupole, njeno zlato zatamnjeno slojem praškastoginja, breze u javnim parkovima, sa i najtanjom grančicom presvučenom belim, škripa i zveket zimske gužve... I uzgred, kako je čudno da, kad gledate staru razglednicu (kao ovu koju sam stavio na sto da bih na trenutak zabavio dete sećanja), uzimate u obzir i nasumično skretanje ruskih kočija kad god im se to prohte, bilo gde i bilo kako, tako da se, umesto prave samosvesne reke modernog saobraćaja, vidi – na ovoj retuširanoj fotografiji – široka snena ulica s nakrivljenim droškama ispod neverovatno plavog neba koje se, u daljini, samo razliva u ružičasto rumenilo mne-moničke banalnosti.

Nisam bio u mogućnosti da nabavim sliku kuće u kojoj se rodio Sebastijan Najt, ali je dobro poznajem, zato što sam se i sâm rodio u njoj, nekih šest godina kasnije. Imali smo istog oca: on se bio ponovo oženio, ubrzo nakon razvoda od Sebastijanove majke. Prilično čudno, taj drugi brak uopšte se ne pominje u knjizi gospodina Gudmena *Tragedija Sebastijana Najta* (koja se pojavila 1936. i na koju ću imati prilike da se kasnije obimnije pozovem): tako da čitaocima Gudmenove knjige mora da izgledam nepostojeći – lažni rođak, brbljiva varalica; sâm Sebastijan, međutim, u svom autobiografskom delu *Izgubljeni imetak* nalazi nekoliko lepih reči za svoju majku – i mislim da ih je ona stvarno zaslužila. Nije tačno ni to da je, kako je sugerisano u britanskoj štampi posle Sebastijanovog upokojenja, Sebastijanov otac ubijen u dvoboju

koji je upriličen 1913; u stvari, on se bio oporavljao od pogotka u grudima kada je – čitav mesec kasnije – zaradio prehladu s kojom njegova poluoporavljena pluća nisu mogla da se izbore.

Dobar vojnik, plemenit, duhovit, vrlo smeo čovek, posedovao je u sebi onu crtu avanturističkog nemira koji je Sebastijan nasledio kao pisac. Prošle zime, na književnom ručku u Južnom Kensingtonu, čulo se da je jedan proslavljeni stari kritičar, čijoj sam se briljantnosti i učenju uvek divio, primetio dok je lebdeo razgovor o Sebastijanovoj preranoj smrti: „Siroti Najt! On je u stvari imao dva perioda, prvi – dosadan čovek koji piše trulim engleskim, i drugi – truo čovek koji piše dosadnim engleskim.” Nizak udarac, nizak na više načina nego što je samo onaj da je isuviše lako pričati o mrtvom piscu iza leđa njegovih knjiga. Voleo bih da šaljivdžija nije ponosan kad se seti ove svoje šale, naročito zato što je pokazao mnogo veću uzdržanost kada je prikazivao Sebastijanov rad nekoliko godina ranije.

Ipak, mora se priznati da je Sebastijanovom životu, mada daleko od toga da je bio nezanimljiv, manjkalo one strahovite siline njegovog književnog stila. Svaki put kad otvorim neku od njegovih knjiga, čini mi se da vidim oca kako uleće u sobu – onaj naročit način kako otvara vrata i istog trenutka se ustremiljuje na stvar koju traži, ili osobu koju voli. Prvi utisak koji me seća na njega uvek je taj da ostajem bez daha zato što me iznenada diže u vazduh, jedna polovina vozića još uvek se klati u mojoj ruci, a kristalni visuljci lusteru opasno su blizu moje glave. Spustio bi me isto tako iznenadno kao što me je i šćepao, iznenadno kao što Sebastijanova proza obara s nogu i pušta ga da sa zaprepašćenjem padne u razdragan

preokret sledećeg neobuzdanog pasusa. I neke od očevih omiljenih šala su se izgleda pretvorile u fantastično cveće u tako tipičnim najtovskim pričama kao što su *Albini u crnom* ili *Smešna planina*, njegova verovatno najbolja, predivna, neobična priča posle koje uvek pomislim na dete koje se smeši u snu.

Bilo je to u inostranstvu, u Italiji koliko znam, gde je otac, tada mladi gardista na odsustvu, upoznao Virdžiniju Najt. Njihov prvi susret bio je u vezi s lovom na lisice, ranih devedesetih, ali da li je to pomenula majka ili se podsvesno sećam neke mutne fotografije u porodičnom albumu, ne mogu da kažem. Udvarao joj se dugo. Ona je bila ćerka Edvarda Najta, imućnog džentlmena; to je sve što znam o njemu, ali iz činjenice da je moja baka, stroga i svojeglava žena (sećam se njene lepeze, rukavica bez prstiju i hladnih belih prstiju), bila nedvosmisleno protiv njihovog venčanja i ponavljala legendu svojih primedbi čak i kad se otac ponovo oženio, sklon sam da zaključim da porodica Najt (šta god da je bila) nije baš odgovarala standardu (šta god da je standard mogao da bude) koji je zahtevala perjanica starog poretka u Rusiji. Nisam siguran ni da li se očev prvi brak na neki način sukobio s tradicijom njegovog puka; bilo kako bilo, njegov vojni uspeh je započeo tek s japanskim ratom, koji je počeo nakon što ga je žena napustila.

Bio sam još dete kad sam izgubio oca; a bilo je to dosta kasnije, 1922, pre majčine poslednje i fatalne operacije, kada mi je ispričala nekoliko stvari za koje je mislila da bi trebalo da ih znam. Prvi brak mog oca nije bio srećan. Čudna žena, nemarno nemirno biće, ali ne očevog tipa nemira. Njegov je bio neprestano traganje koje je menjalo svoj cilj tek nakon što ga dostigne. Njen je bio mlaka

težnja, jogunasta i nestalna, koja čas u širokom luku obilazi oko cilja, čas ga zaboravlja na pola puta, kao što neko zaboravi kišobran u taksiju. Ona je osećala ljubav prema mom ocu na izvestan način, u najmanju ruku na ćudljiv način, i kada joj je jednog dana palo na pamet da je možda zaljubljena u drugog (čije ime otac nikad nije čuo iz njenih usta), ostavila je muža i dete, iznenada, kao što kišna kap počinje da klizi niz list jasmina. Taj trzaj uvis otpalog lista, koji je postao pretežak sa svojim laganim teretom, mora da je kod oca izazvao neizdrživ bol; i ne želim da se u mislima zadržavam na tom danu u pariškom hotelu, sa Sebastijanom, koji je imao četiri godine, kojeg je loše čuvala zbunjena dadilja, i ocem, zaključanim u njegovoj sobi, „toj naročitoj vrsti hotelskih soba koje tako savršeno odgovaraju za pozornice najgorih tragedija: uglačan sat koji ne radi (usukani brkovi na deset do dva) ispod staklenog zvona na ploči kamina, dvokrilna vrata od balkona sa ošamućenom muvom između musli- na i okna i komad hotelskog papira za pisma na otrcanom podmetaču”. Ovo je citat iz *Albina u crnom*, tekstualno ni na koji način povezanog s tom određenom tragedijom, ali koji je sačuvao daleko sećanje na uznemirenost deteta na izlizanom hotelskom tepihu, koje nema šta da radi, i neobičnom eksplozijom vremena, vremena koje se raspršuje, rasplinjava...

Rat na Dalekom istoku omogućio je mom ocu tu srećnu aktivnost koja mu je pomogla, ako ne da zaboravi Virdžiniju, ono barem da učini život vrednim življenja. Njegova silna uobraženost bila je samo oblik čovekove vitalnosti, i kao takva potpuno u skladu sa suštinski plemenitom naravi. Neprestana patnja, potisnuta samodestrukcija mora da su mu izgledale kao loš posao, sramna predaja. Kada se

1905. ponovo oženio, sigurno je osetio zadovoljstvo što je izvukao bolje karte u partiji sa sudbinom.

Virdžinija se ponovo pojavila 1908. Bila je okoreli putnik, uvek u pokretu i kao kod kuće u bilo kom pansionu ili skupom hotelu, a kuća je njoj značila samo utehu od stalne promene; od nje, Sebastijan je nasledio onu čudnu, skoro romantičnu strast prema spavaćim kolima i *Grand European Express Trains*, „tiho pucketanje poliranih panela u plavičastim noćima, dug tužan uzdah kočnica u stanicama koje se jedva naziru, roletna od uštavljene kože koja klizi nagore i otkriva peron, čovek koji gura prtljag, mlečni globus lampe s noćnim leptirom koji kovitla oko nje; zveket nevidljivog čekića koji proverava točkove; nečujno klizanje u tamu; uzgredni pogled usamljene žene koja dodiruje svoje srebrnosjajne stvari u putnoj torbi na plavom plišu osvetljenog kupea”.

Stigla je Nord ekspresom u zimski dan, bez ikakve najave, i poslala kratku poruku tražeći da vidi svog sina. Otac je bio u unutrašnjosti u lovu na medvede; tako da je moja majka mirno odvela Sebastijana u *Hotel d'Europe*, gde se Virdžinija smestila samo za jedno popodne. Tamo, u holu, videla je prvu ženu svog muža, vitku, pomalo koštunjavu ženu, sitnog drhtavog lica ispod ogromnog crnog šešira. Podigla je veo iznad usana da poljubi dečaka, i pre nego ga je dodirnula, briznula je u plač, kao da je baš Sebastijanova nežna slepoočnica bila izvor i uvir njene tuge. Tren posle toga navukla je rukavice i počela da priča mojoj majci na lošem francuskom bezazlenu i prilično nevažnu priču o Poljakinji koja je pokušala da joj ukrade tašnicu za šminku u kolima za ručavanje. Zatim je tutnula u Sebastijanovu ruku paketić s „violet” bombonama preliveanim šećerom, nervozno se nasmešila mojoj majci i

krenula za portirom koji je iznosio njen prtljag. To je bilo sve; sledeće godine je umrla.

Njen rođak H. F. Stejnton nam je rekao da je zadnjih meseci svog života tamarala širom juga Francuske, ostajući po dan ili dva u vrelin provincijskim gradićima, koje su retko posećivali turisti – u groznici, sama (napustila je svog ljubavnika) i verovatno vrlo nesrećna. Neko može da pomisli da je bežala od nekoga ili nečega, pošto je ponavljala i ukrštala svoje puteve; s druge strane, svakome ko je znao njene ćudi, ta jektičava jurnjava može da izgleda samo kao konačno preuveličavanje njenog uobičajenog nemira. Umrla je od srčanog udara (Lemanova bolest) u gradiću Rokebrin, u leto 1909. godine. Bilo je nekih poteškoća u prebacivanju tela u Englesku; njeni su umrli nešto ranije; samo je g. Stejnton prisustvovao njejoj sahrani u Londonu.

Moji roditelji su živeli srećno. Bila je to nežna i tiha zajednica, nedirnutu ružnim ogovaranjima izvesnih rođaka koji su šaputali da mog oca, iako voljenog muža, povremeno privlače druge žene. Jednog dana, oko Božića 1912, njegova poznanica, vrlo ljupka i lakomislena devojka, slučajno je pomenula, dok su šetali niz Nevski prospekt, da je verenik njene sestre, izvesni Palčtin, poznao njegovu prvu ženu. Otac je rekao da se seća čoveka – upoznali su se u Bijaricu pre oko deset godina, ili je to bilo devet...

„Oh, ali on ju je viđao i kasnije”, reče devojka, „znate, on se ispovedio mojoj sestri da je živio s Virdžinijom nakon što ste se vi rastali... Onda ga je ostavila negde u Švajcarskoj... Čudno, niko nije znao.”

„Pa”, reče otac tiho, „ako to nije dosad procurelo, nema razloga da ljudi počnu da naklapaju deset godina kasnije.”

Užasnom slučajnošću, već sutradan, dobar prijatelj naše porodice, kapetan Belov, uzgred je upitao oca da li je tačno da je njegova prva žena iz Australije – on, kapetan, oduvek je mislio da je ona Engleskinja. Otac je odgovorio da su, koliko on zna, njeni roditelji neko vreme živeli u Melburnu, ali da se ona rodila u Kentu.

„Otkud ti sad to?“, dodade.

Kapetan, izvrđavajući, odgovori da je njegova žena bila na nekoj zabavi ili tako nečemu gde je neko nešto rekao...

„Neke stvari će, bojim se, morati da prestanu“, reče otac.

Sledećeg jutra svratio je do Palčina, koji ga je dočekao pokazujući mnogo više srdačnosti no što je to bilo potrebno. Proveo je dosta godina u inostranstvu, reče, i bilo mu je drago da sretne stare prijatelje.

„Širi se izvesna laž“, reče moj otac ne sedajući, „i mišlim da vi znate o čemu se radi.“

„Gledajte, dragi prijatelju“, reče Palčin, „nema svrhe da se pretvaram da ne vidim na šta ciljate. Žao mi je što ljudi pričaju, ali stvarno nema razloga da gubimo prisebnost... Nije ničija krivica što smo nas dvojica nekad bili u istom čamcu.“

„U tom slučaju, gospodine“, reče otac, „javiće vam se moji sekundanti.“

Palčin je bio budala i nitkov, toliko sam barem zaključio iz priče koju mi je ispričala majka (a što je u njenom pričanju pretpostavljalo živopisan direktan oblik koji sam pokušao da sačuvam). Ali upravo zato što je bio budala i nitkov, teško mi je da shvatim zašto je čovek očeve vrednosti morao da rizikuje svoj život da zadovolji – šta? Virđinijinu čast? Sopstvenu želju za osvetom? Ali baš kao

što je Virdžinijina čast bila nepovratno izgubljena samom činjenicom da je ona pobjegla, tako su sve ideje o osveti morale odavno da izgube svoju gorku pohotu u srećnim godinama očevog drugog braka. Ili je to bio samo pomen imena, samo pogled na lice, iznenadni groteskni pomol jednog jedinog znaka preko kojeg je bio mlitav duh bez lica? I sve u svemu, da li je taj odjek daleke prošlosti (a odjeci su retko kad više od laveža, bez obzira na to kako čist glas imao onaj ko uzvikuje), da li je bio vredan urušavanja našeg doma i patnje moje majke?

Dvoboj se vodio za vreme snežne oluje na obali zaleđenog potoka. Razmenili su dva pucnja pre nego što je moj otac pao licem prema zemlji na plavosivu vojnu pelerinu koja se raširila na snegu. Palčin, rukama koje su se tresle, upali cigaretu. Kapetan Belov pozva kočijaše koji su ponizno čekali nešto dalje, na od snega klizavom putu. Čitava odvratna stvar trajala je tri minuta.

U *Izgubljenom imetku* Sebastijan odaje svoje utiske tog žalosnog januarskog dana. „Ni moja maćeha”, piše, „ni bilo ko drugi u našem domaćinstvu nije znao šta se dešava. Uveče, za večerom, otac je bacio tri loptice od hleba prema meni preko stola: čitavog dana sam se durio zbog nekih vunjenih stvari za koje je doktor insistirao da ih nosim, i on je pokušavao da me razveseli; ali ja sam se mrštio i crveneo i okretao leđa. Posle večere sedeli smo u njegovoj radnoj sobi, on je sipao kafu i slušao kako moja majka smatra da je nezdravo što madmoazel mom malom polubratu daje slatkiše nakon što ga stavi u krevet; a ja, u udaljenom kraju sobe, na sofi, okrećem stranice *Drugara*: 'Potražite sledeći nastavak ove grohotne priče bez kraja.' Šale na dnu velikih tankih listova. 'Počasni gost predstavljen je čitavoj školi: Šta vas najviše pogađa? – Bobica

iz duvaljke.' Ekspresni vozovi koji tutnje kroz noć. Cvrčak hvata nož koji je opaki Malajac bacio na Cvrčkovog prijatelja... Onaj 'burni serijal' koji prikazuje tri dečaka, od kojih je jedan čovek od gume koji može da okreće nos, drugi mađioničar, treći trbuhozborac... Konjanik koji pretiče trkački automobil...

Sledećeg jutra u školi, gadno sam zabrljao oko geometrijskog problema koji smo našim rečnikom zvali 'Pitagorine gaće'. Jutro je bilo tako tmurno da su svetla u učionici bila upaljena, a od toga mi je uvek odvratno zujalo u glavi. Kući sam došao oko pola tri po podne sa onim lepljivim osećajem prljavštine koji sam uvek donosio iz škole, a koji je sad pojačavao donji veš koji me je golicao. Očev ordonans jecao je u predvorju."

U svojoj na brzinu pisanoj i vrlo obmanjujućoj knjizi, gospodin Gudmen u nekoliko loše odabranih rečenica slika smešno pogrešnu sliku detinjstva Sebastijana Najta. Jedna je stvar biti piščev sekretar, potpuno je druga sestiti i zapisati piščev život; a ako je takav zadatak podstaknut željom da knjiga stigne u prodaju dok se cveće na svežoj humci još može zalivati zaradom, ipak je druga stvar pokušati mešati komercijalnu žurbu sa iscrpnim istraživanjem, pravičnošću i mudrošću. Ne želim da narušavam ničiji ugled. Nema klevete u tvrdnji da je samo impuls pisaca mašine mogao da omogući gospodinu Gudmenu da naglasi da je rusko obrazovanje bilo nametnuto malom dečaku koji je oduvek bio svestan jake engleske žile u svojoj krvi. „Taj strani uticaj”, nastavlja gospodin Gudmen, „doneo je detetu jake patnje, tako da se u svojim zrelim godinama s jezum sećao bradatih mužika, ikona, zvrjanja balalajki, što je sve poremetilo zdravo englesko vaspitanje.”

Jedva da je vredno pomena da koncept gospodina Gudmena o ruskom okruženju nije bliži istini nego što je, recimo, Kalmukova predstava o Engleskoj kao o mračnom mestu gde školski upravitelji riđih zulufa nasmrt šibaju malu decu. Ono što bi stvarno trebalo naglasiti jeste činjenica da se Sebastijan vaspitavao u atmosferi intelektualne prefinjenosti, mešajući duhovno milosrđe

ruskog domaćinstva s najboljim vrednostima evropske kulture, i da, kakva god bila Sebastijanova reakcija na njegova ruska sećanja, njihova složena i naročita priroda nikada nije pala na vulgaran nivo kakav nagoveštava njegov biograf.

Sećam se Sebastijana kao dečaka, šest godina starijeg od mene, kako se ponosno poigrava vodenim bojama ispod prisne aure raskošne kerozinske lampe čije bledo-crveno senilo kao da je oslikano njegovom vrlo vlažnom četkicom, kako mi sad blesne u sećanju. Vidim sebe, dete od četiri ili pet godina, na prstima, kako se protežem i vrpoljim, pokušavajući da uhvatim bolji pogled na kutiju sa bojama ispred polubratovljevog lakta koji se neprestano pomera; lepljive crvene i plave, tako dobro omazane i istrošene da se emajl presijava u udubljenjima. Svaki put kad Sebastijan počne da meša boje na limenom poklopcu, začuje se lagani zveket, a voda u čaši zamuti se čarobnim nijansama. Njegova tamna kosa, kratko podšišana, otkriva mali beleg vidljiv iznad njegovog ruža-crvenog providnog uveta – sada sam se već uzverao uz stolicu – ali on i dalje ne obraća pažnju na mene, sve dok, nesigurnim zamahom, ne pokušam da dotaknem najplavlju grudvu u kutiji; tada me odguruje ramenom, i dalje se ne okrećući, i dalje tih i dalek, kao i uvek, prema meni. Sećam se kako virim preko ograde na stepeništu, gledam ga kako ide uz stepenice, posle škole, obučen u crnu školsku uniformu sa onim crnim kaišem za kojim sam potajno žudeo, polako se penje, pognut, vuče svoju šarenu torbu za sobom, gladi ogradu i povremeno se uspne dva ili tri stepenika odjednom. Moje usne se skupljaju, ispuštam belu pljuvačku, koja pada i pada, i uvek promašuje Sebastijana; a ne radim to zato što želim da mu dosađujem, već je to

samo čežnjivi i uzaludan pokušaj da ga nateram da prime-
ti da postojim. Jasno se sećam, takođe, kako vozi bicikl
vrlo spuštenog volana suncem prošaranom stazom u par-
ku našeg imanja u unutrašnjosti, blago krivudajući, a ja
kaskam iza njega, zakasujući malo brže kako njegovo sto-
palo u sandalama pritisne pedal; dajem sve od sebe da
održim ritam sa zadnjim točkom koji štek-štek-štekće, ali
on se ne obazire na mene i ja uskoro ostajem beznadežno
daleko iza njega; potpuno sam, bez daha, i kaskam i dalje.

Zatim kasnije, kada je on imao šesnaest a ja deset
godina, on bi mi ponekad pomagao oko učenja, objašnja-
vajući mi stvari tako brzo i nestrpljivo da nikad ništa ni-
sam imao od njegove pomoći, i posle nekog vremena sta-
vio bi olovku u džep i išunjao se iz sobe. U tom dobu bio
je visok i žučkastog tena, s tamnom senkom iznad gornje
usne. Kosa mu je sad bila očešljana na razdeljak i zapisi-
vao je stihove u crnu svesku koju je držao zaključanu u
svojoj fioci.

Jednom sam otkrio gde čuva ključ (u pukotini u zidu
blizu kaljeve peći u njegovoj sobi) i otvorio fioku. Tamo je
bila sveska; takođe i fotografija sestre jednog od njegovih
školskih drugova; nekoliko zlatnih novčića; i torbica od
muslina s „violet” bombonama. Pesme su bile napisane na
engleskom. Imali smo privatne časove engleskog nedugo
pre očeve smrti, i iako nikad nisam mogao da naučim da
tečno govorim taj jezik, čitao sam i pisao prilično lako.
Kroz maglu se prisećam da su stihovi bili romantični,
puni tamnih ruža i zvezda i huka mora; ali mi jedan detalj
savršeno jasno stoji u sećanju: potpis ispod svake pesme
bio je mali crni skakač nacrtan mastilom.

Nastojao sam da stvorim povezanu sliku od toga koliko
sam viđao svog polubrata u tim danima svog detinjstva,

između recimo 1910. (prva godina koje se svesno sećam) i 1919. (kada je otišao za Englesku). Ali zadatak mi izmiče. Sebastijanov lik se ne pojavljuje kao deo mog dečastva, prema tome podložan beskrajnom odabiru i razgranavanju, niti se pojavljuje kao sled poznatih slika, već mi dolazi u nekoliko jasnih isečaka, kao da nije bio stalan član naše porodice, već neki čudni posetilac koji prolazi kroz osvetljenu sobu, a zatim zadugo nestaje u noći. Ne objašnjavam to toliko činjenicom da su moja dečja interesovanja isključivala bilo kakav svestan odnos s nekime ko nije bio dovoljno mlad da bi bio moj drugar i bio nedovoljno star da bi bio moj vodič, već Sebastijanovom stalnom usamljenošću koja, iako sam ga jako voleo, nikad nije moju privrženost ni priznavala ni hranila. Možda bih mogao da opišem način na koji je hodao, ili se smejavao ili kijao, ali to ne bi bilo ništa više od raznih kadrova iz filma isečenih makazama, a koji nemaju ništa zajedničko sa suštinskim zapletom. A zapleta je bilo. Sebastijan nikad nije mogao da zaboravi svoju majku, niti je mogao da zaboravi da je njegov otac umro za nju. To što njeno ime nikad nije bilo pominjano u našoj kući, dodalo je morbidan sjaj upamćenju čarobnoj reči koja je zalivala njegovu osetljivu dušu. Ne znam da li je mogao imalo jasno da se seća vremena kada je ona bila žena njegovog oca; verovatno je mogao na neki način, kao blago zračenje iz pozadine svog života. Kao što ne mogu da kažem šta je osećao kada je ponovo video svoju majku kada je bio devetogodišnjak. Moja majka kaže da je bio ravnodušan, da mu se bio vezao jezik i da kasnije nikad nije pomenuo taj kratak i patetično nedovršen susret. U *Izgnubljenom imetku* Sebastijan aludira na neodređeno gorko osećanje prema svom srećno ponovo oženjenom ocu, osećanje koje se pretvorilo u

ekstatično obožavanje kada je saznao razlog očevog kobnog dvoboja.

„Moje otkriće Engleske”, piše Sebastijan (*Izgubljeni imetak*), „unelo je nov život u moja najintimnija sećanja... Posle Kembridža otputovao sam na Kontinent i proveo dve mirne nedelje u Monte Karlu. Mislim da tamo postoji kazino, gde se ljudi kockaju, a ako je to tačno, to sam propustio, jer mi je najviše vremena oduzimalo sastavljanje mog prvog romana – ko bajagi vrlo važan posao za koji mi je drago da mogu da kažem da ga je odbilo onoliko izdavača koliko je moja iduća knjiga imala čitalaca. Jednog dana sam krenuo u dugu šetnju i našao mesto po imenu Rokebrin. Bio je to Rokebrin u kojem je moja majka umrla trinaest godina ranije. Dobro se sećam dana kada mi je otac rekao za njenu smrt i imena pansiona gde se to dogodilo. Zvalo se *Les Violettes*. Pitao sam vozača da li je čuo za takvo mesto, ali nije. Zatim sam pitao prodavca voća i on mi je pokazao put. Konačno sam došao do bleđocrvene vile, pokrivene tipično provansalskim okruglim crepom, i primetio sam buket ljubičica nevešto nacrtanih na kapiji. Znači, to je bila ta kuća. Prošao sam kroz baštu i popričao sa upraviteljicom. Ona je rekla da je tek odskora preuzela prenoćište od bivšeg vlasnika i da ne zna ništa o njegovoj prošlosti. Upitao sam je za dozvolu da neko vreme posedim u bašti. Starac koji je, dokle sam mogao da vidim, bio go zurio je u mene sa balkona, ali inače u okolini nije bilo nikog. Seo sam na plavu klupu ispod ogromnog eukaliptusa, čija je kora bila napola oguljena, kao što je to, izgleda, čest slučaj sa ovom vrstom drveća. Zatim sam pokušao da bleđocrvenu vilu i drvo i izgled čitavog mesta vidim onako kako ga je videla moja majka. Žalio sam što nisam znao koji je bio prozor

njene sobe. Sudeći po imenu vile, bio sam siguran da je pred njenim očima bila ista postelja od purpurnih dana i noći. Postepeno sam se doveo u takvo stanje da su za trenutak bledocrveno i zeleno naizgled zasvetlucali i zaplovili, kao da su gledani kroz veo magle. Moja majka, nerazgovetna vitka figura u širokom šeširu, polako se pela uz stepenice koje kao da su se rastapale u vodi. Stravičan tup udarac me vrati svesti. Pomorandža se otkotrljala iz papirne kese u moje krilo. Podigao sam je i napustio baštu. Nekoliko meseci kasnije u Londonu slučajno sam sreo jednog njenog rođaka. Redosled razgovora me je naveo da pomenem da sam posetio mesto gde je ona umrla. 'Oh', reče on, 'ali to je bio drugi Rokebrin, onaj u Varu...'"

Zanimljivo je naglasiti da se gospodin Gudmen, citirajući isti pasus, zadovoljava tumačenjem da „je Sebastijan Najt bio tako zaljubljen u burlesknu stranu stvari i tako nesposoban da uzme za ozbiljno njihovu ozbiljnu suštinu da je uspeo da, mada se nije rodio ni bezdušan ni ciničan, ismeva intimna osećanja, koje je ostatak čovečanstva s pravom smatrao svetim”. Nije čudo što je ovaj usiljeni biograf u neskladu sa svojim junakom u svakom delu priče.

Iz već pomenutih razloga neću pokušavati da Sebastijanovo detinjstvo opisujem ničim što liči na metodični kontinuitet, koji bih inače upotrebio da je Sebastijan lik iz mašte. Da je bilo tako, mogao bih se nadati da ću zadržati čitaoca upućenog i zabavljenog slikanjem laganog razvoja mog junaka od dečaštva do mladosti. Ali ako bih to pokušao sa Sebastijanom, rezultat bi bila jedna od onih „romansiranih biografija” koje su daleko najgora literatura do danas izmišljena. Stoga neka vrata budu zatvorena, ostavljajući samo tanku zategnutu liniju jakog svetla ispod

njih, neka se ugasi i lampa u susednoj sobi jer je Sebastijan legao u krevet; neka prelepa maslinasta kuća na obali Neve postepeno nestane u sivoplavoj ledenoj noći, s pahuljama koje lagano padaju, oklevajući oko mesečastobelog sjaja visoke ulične svetiljke, i zaprašuju moćne udove dve bradate figure koje atlasovskim naporom podupiru ispust u očevoj sobi. Moj otac je mrtav, Sebastijan je zaspao, ili je barem tih kao miš, u susednoj sobi – a ja ležim u krevetu, potpuno budan, i zurim u mrak.

Nekih dvadeset godina kasnije, krenuo sam na put u Lozanu da bih našao staru Švajcarkinju koja je bila prvo Sebastijanova guvernanta, zatim moja. Mora da je imala oko pedeset kad nas je napustila 1914; međusobno dopisivanje je odavno prestalo, tako da nisam bio potpuno siguran da ću je zateći živu 1936. Ali jesam. Postojalo je, kako sam saznao, udruženje starih Švajcarkinja koje su bile guvernante u Rusiji pre revolucije. One su „živele u svojoj prošlosti”, kako mi je objasnio vrlo ljubazni gospodin koji me je vodio, provodile su svoje poslednje godine – a mnoge od tih gospođa bile su oronule i pose-nilile – poredeći beleške, vodeći sitne svađe jedna sa drugom i ružeći stanje stvari u Švajcarskoj kakvo su zatekle nakon mnogih godina života u Rusiji. Njihova tragedija ležala je u činjenici da su tokom svih godina provedenih u tuđoj zemlji ostale potpuno imune na njen uticaj (čak dotle da nisu naučile ni najjednostavnije ruske reči); donekle odbojne prema svojoj okolini – koliko često sam čuo kako madmoazel oplakuje svoje izgnanstvo, žaleći se da je omalovažavaju i ne razumeju, i čezne za svojom divnom domovinom; ali kada su te lutajuće duše došle kući, našle su se, kao potpuni stranci, u izmenjenoj zemlji, tako da je čudnom podvalom osećanja – Rusija

(koja je za njih stvarno bila nepoznati ambis koji iz daljine hući ispred lampom osvetljenog ugla natrpane zadnje sobe s porodičnim fotografijama u sedefastim ramovima i panoramom šijonskog zamka u akvarelu), nepoznata Rusija je sad dobila izgled izgubljenog raja: ogromna, nejasna, ali unazad gledano, prijateljsko mesto, naseljeno setnim maštarijama. Zatekao sam madmoazel vrlo gluvu i sedu, ali pričljivu kao i uvek, i nakon prvih preterano srdačnih zagrljaja, počela je da priziva u sećanje sitne događaje iz mog detinjstva, koji su bili ili toliko izvrnuti ili tako strani mom sećanju da sam sumnjao u njihovu nekadašnju stvarnost. Ona nije znala ništa o smrti moje majke; kao što nije znala da je Sebastijan umro pre tri meseca. Uzgred, nije znala ni da je bio veliki pisac. Bila je puna suza i njene suze su bile vrlo iskrene, ali izgleda da joj je nekako smetalo što joj se nisam pridružio u plakanju. „Ti si uvek bio tako priseban”, rekla je. Rekao sam joj da pišem knjigu o Sebastijanu i zamolio je da mi priča o njegovom detinjstvu. Ona je došla u našu kuću ubrzo nakon očevog drugog braka, ali je prošlost u njenom umu bila tako maglovita i potisnuta da je ona pričala o očevoj prvoj ženi („ta grozna Engleskinja”) kao da ju je poznavala onako dobro kao što je znala moju majku („ta divna žena”). „Jadni moj Sebastijan”, naricala je, „tako nežan prema meni, tako plemenit. Ah, kad se setim kako je širio ručice oko mog vrata i govorio: 'Mrzim sve osim tebe, Zel, samo ti razumeš moju dušu.' A onog dana kad sam ga pljesnula po ruci – *une toute petite tape* – zato što je bio grub prema tvojoj majci, izraz njegovih očiju – plakalo mi se – i njegov glas kad mi je rekao: 'Zahvalan sam ti, Zel. To se nikad neće ponoviti...’”

Nastavila je tako prilično dugo, čineći da se osećam turobno nelagodno. Uspeo sam napokon, nakon nekoliko bezuspešnih pokušaja, da skrenem razgovor – tad sam bio nešto promukao, a ona je zagubila svoju trubu za uvo. Onda je pričala o svojoj susetki, debeloj maloj kreaturi starijoj i od nje, koju sam sreo u hodniku. „Ta dobra žena je prilično gluva”, požalila se, „i užasan lažov. Zsigurno znam da je samo davala časove deci princeze Demidov – nikad nije živela tamo. Napišite tu knjigu, tu divnu knjigu”, uzviknula je dok sam odlazio, „neka to bude bajka sa Sebastijanom kao princem. Začaranim princem... Često sam mu govorila: 'Sebastijane, čuvaj se, žene će te obožavati.' A on bi uz smeh odgovorio: 'Dobro, i ja ću obožavati njih...'”

Pušio sam se u sebi. Ona me je cmoknula i pomilovala po ruci i ponovo počela da plače. Pogledao sam u njene mutne stare oči, u mrtvu gleđ njenih veštačkih zuba, u dobro zapamćen broš od granata na njenim grudima... Rastali smo se. Padala je jaka kiša, a ja sam se osetio postuđen i ljut što sam prekinuo drugo poglavlje da bih načinio ovo bespotrebno hodočašće. Jedan utisak me je naročito uznemirio. Nije me upitala ni za jednu stvar o Sebastijanovom kasnijem životu, nijedno pitanje o tome kako je umro, ništa.

Vladimir Nabokov
STVARNI ŽIVOT SEBASTIJANA NAJTA

Za izdavača
Dijana Dereta

Lektura i korektura
Blum

Likovno-grafička oprema
Marina Slavković

Prvo DERETINO izdanje

ISBN 978-86-6457-373-3

Tiraž
1000 primeraka
Beograd 2021.

Izdavač / Štampa / Plasman
DERETA doo
Vladimira Rolovića 94a, 11030 Beograd
tel./faks: 011/ 23 99 077; 23 99 078

www.dereta.rs

Knjižara DERETA
Knez Mihailova 46, tel.: 011/ 26 27 934, 30 33 503

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.111(73)-31

НАБОКОВ, Владимир Владимирович, 1899–1977

Stvarni život Sebastijana Najta / Vladimir Nabokov ; prevod sa engleskog Ljubomir M. Radović. – 1. Deretino izd. – Beograd : Dereta, 2021 (Beograd : Dereta). – 207 str. ; 21 cm. – (Biblioteka XX vek / [Dereta, Beograd])

Prevod dela: The real life of Sebastian Knight. – Tiraž 1.000. – Beleška o autoru: str. 1. – Napomene uz tekst.

ISBN 978-86-6457-373-3

COBISS.SR-ID 41859849